

การมีส่วนร่วมของครูบรรณารักษ์ในชุมชน
แห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ
Participation of Teacher Librarians in
Professional Learning Communities

นราธิป ปิติธนบดี¹ | NarathipPitihanabodee

Abstract

Teacher librarians are educational personnel who play an important role for building the professional learning communities. It is intended to work together between teachers and teacher librarians in the development of teaching skills, learning skills, and learning outcomes based on educational standards. This article presented the content about the professional learning communities in terms of meaning, importance and characteristics of professional learning communities. The roles of teacher librarians in professional learning communities were collaborating between teachers and teacher librarians, integrating with technology, promoting literacy and reading and preparing the teacher librarians to join with the professional learning communities.

¹ อาจารย์ ดร.ประจำกลุ่มวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา E-mail:npitihanabodee@gmail.com

Keywords: Teacher Librarians, Professional Learning Communities

บทคัดย่อ

ครูบรรณารักษ์เป็นบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำงานร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ในการพัฒนาทักษะการสอนของครูผู้สอนและการพัฒนาการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา บทความนี้จึงนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในประเด็นความหมายความสำคัญและคุณลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ บทบาทของครูบรรณารักษ์ในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ การบูรณาการเทคโนโลยี การส่งเสริมการรู้หนังสือและการอ่าน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของครูบรรณารักษ์ในการเข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

คำสำคัญ: ครูบรรณารักษ์, ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

บทนำ

การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนนับเป็นส่วนสำคัญไปสู่ความสำเร็จในฐานะครูบรรณารักษ์ (Teacher Librarian) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า ทีแอล (TL) ซึ่งความสัมพันธ์มักเกิดขึ้นเมื่อมีความเคลื่อนไหวในการพัฒนาวิชาชีพใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในโรงเรียน ลักษณะของการปฏิบัติงานใหม่ที่เป็นที่นิยมอย่างมากในโรงเรียน คือ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Communities) หรือ พีแอลซี (PLC) ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งในการปฏิบัติงานของครูระดับชั้นเดียวกันในโรงเรียนประถมศึกษาและครูสาขาวิชาเดียวกันในโรงเรียนมัธยมศึกษา (Pennell, 2008) ทั้งนี้ ครูบรรณารักษ์อาจได้รับมอบหมายให้สื่อสาร เรียนรู้ และจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน (Liaison)

ระหว่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้รับทราบถึงเป้าหมายในการขับเคลื่อนวาระการศึกษาแห่งชาติไปสู่การจัดเตรียมพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 (Cox, 2011) ดังนั้น คุรุบรรณารักษ์จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาทางวิชาชีพแก่ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาภายในโรงเรียนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนนั่นเอง

บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ในประเด็นความหมาย คุณลักษณะและความสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ บทบาทของคุรุบรรณารักษ์ในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและคุรุบรรณารักษ์ การบูรณาการเทคโนโลยี การส่งเสริมการรู้หนังสือ และการอ่าน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของคุรุบรรณารักษ์ในการเข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

คำว่า “ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ” มีคำที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกันให้ใช้จำนวนหลายคำ อาทิ กลุ่มการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Groups) ชุมชนแห่งการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning Communities) กลุ่มเพื่อนที่สำคัญ (Critical Friends Groups) และชุมชนนักปฏิบัติ (Communities of Practice) ซึ่งคำว่า กลุ่มการเรียนรู้เชิงวิชาชีพและกลุ่มเพื่อนที่สำคัญ เป็นคำที่ใช้ในกลุ่มของครูผู้สอนที่มีจำนวนน้อยกว่าคือ 4-8 คน (Great Schools Partnership, 2014) สำหรับความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนั้นมีหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทางการศึกษากำหนดความหมายไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) อธิบายคำว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา ว่าหมายถึง การรวมกลุ่มกันของผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในลักษณะของชุมชนเชิงวิชาการ

ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การถอดบทเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่พัฒนาจากการจัดการความรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้และชุมชนแห่งการเรียนรู้

ภาคีเครือข่ายโรงเรียนที่เป็นเลิศ (Great Schools Partnership, 2014) ระบุว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ คือ กลุ่มของครูผู้สอนที่พบกันหรือประชุมกันเป็นประจำ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทำงานร่วมกันเพื่อปรับปรุงทักษะการสอนและผลการเรียนของผู้เรียน ซึ่งชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเป็นแนวคิดที่มีนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนหรือครูผู้สอนที่ใช้ความร่วมมือกันเป็นกลุ่มขนาดเล็กที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาทางวิชาชีพ

จากคำจำกัดความข้างต้นสรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ หมายถึง การรวมกลุ่มของครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน มีลักษณะเป็นชุมชนเชิงวิชาการ มีเป้าหมายหลัก 2 ประการ คือ (1) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครู และ (2) พัฒนาคุณภาพการศึกษาและผลการเรียนของผู้เรียน โดยมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การพบปะและประชุมร่วมกันเป็นประจำ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำงานร่วมกัน การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การถอดบทเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนวัตกรรมนี้นับเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาทางวิชาชีพที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความร่วมมือของครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นกลุ่มขนาดเล็ก

คุณลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดตั้งหรือสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ขึ้นในโรงเรียนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ซึ่งจากการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการนำเสนอคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพได้แก่ แนวคิดของ Hord (2004) ที่อธิบายว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพมีคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ (1) การสนับสนุนและการแบ่งปันภาวะผู้นำ (Supportive

and Shared Leadership) (2) การมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Values and Vision) (3) การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้การเรียนรู้ (Collective Learning and Application of Learning) (4) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติ (Shared Practice) และ (5) การมีเงื่อนไขที่สนับสนุนชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Supportive Conditions)

สำหรับคุณลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่อธิบายไว้โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) ระบุว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเป็นการผสมผสานแนวคิด 2 ประการ ได้แก่ ความเป็นมืออาชีพและชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยมีลักษณะเฉพาะ 5 ประการ ได้แก่

(1) การแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ (Shared Vision) เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ โครงการการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการจัดการศึกษา โดยมีพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

(2) การมีวัฒนธรรมรวมพลัง (Collaborative Culture) เป็นความร่วมมือร่วมใจของผู้บริหาร ผู้สอน ชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ความสามารถในวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย

(3) การปรับปรุงและพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (Focus on Outcomes) เป็นการให้ความสำคัญแก่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนและดำเนินการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกระบวนการชี้แนะซึ่งประกอบด้วยกระบวนการชี้แนะโดยพี่เลี้ยง กระบวนการชี้แนะโดยผู้เชี่ยวชาญ กระบวนการชี้แนะโดยผู้บริหารและกระบวนการชี้แนะโดยเพื่อน

(4) การสนับสนุนและการแบ่งปันภาวะผู้นำ (Supportive and Shared Leadership) เป็นการที่ผู้บริหารให้การสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้สอนได้เป็นผู้นำทางความคิดและการตัดสินใจทางวิชาการ

(5) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคล (Shared Personal Practice) เป็นการนำความรู้และประสบการณ์ที่ผู้สอนแต่ละคนได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของตนเอง มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เพื่อการสร้างความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถในวิชาชีพ และคุณภาพผู้เรียน

จากแนวคิดของ Hord (2004) และสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) ที่อธิบายคุณลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีคุณลักษณะที่เหมือนกัน 3 ประการ คือ การสนับสนุนและการแบ่งปันภาวะผู้นำ การแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติ ส่วนคุณลักษณะที่แตกต่างกัน 2 ประการตามแนวคิดของ Hord ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้การเรียนรู้ และการมีเงื่อนไขที่สนับสนุนชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในขณะที่แนวคิดของ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ระบุถึงคุณลักษณะของการมีวัฒนธรรมรวมพลังและการปรับปรุงและพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่เกิดขึ้นและดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ความร่วมมือ (Collaboration) นับเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสามารถทำงานร่วมกันภายใต้วิสัยทัศน์ วัฒนธรรม การเรียนรู้ภาวะผู้นำและประสบการณ์การปฏิบัติที่มีร่วมกัน ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนได้กำหนดเป้าหมายของการทำงานร่วมกันจนนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กร โดยมีชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่อาจเกิดขึ้นในโรงเรียนมากกว่า 1 กลุ่มมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยความร่วมแรง ร่วมใจและร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน

ความสำคัญ of ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนับเป็นชุมชนทางวิชาการในโรงเรียนที่มีส่วนสำคัญต่อการสอนของครูผู้สอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่ง Pennell (2008) กล่าวว่าเมื่อโรงเรียนได้สร้างวัฒนธรรมความร่วมมือ (Culture of Collaboration) ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (Student Learning and Results) วัฒนธรรมดังกล่าวจึงเป็นพื้นฐานที่ดีในการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ซึ่งโรงเรียนจำนวนมากได้ใช้การประเมินแบบเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmark Assessments) ที่เป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาการ เช่น การประเมินความรู้ในเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ ประวัติศาสตร์ เป็นต้นครูในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพจึงทำงานร่วมกันเพื่อกำหนดเกณฑ์การประเมินการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐานและเป็นข้อตกลงร่วมกันของครูในสาขาวิชาต่าง ๆ ในการกำหนดวิธีประเมินผู้เรียนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

นอกจากนี้ Pennell (2008) ยังกล่าวถึง ครูผู้สอนว่าต่างก็มีความคุ้นเคยกับกระบวนการของคณะทำงานการศึกษาผู้เรียน (Student Study Team) หรือ เอสเอสที (SST) ซึ่งเป็นการประชุมร่วมกันของครูในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียนและการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาผ่านการจัดการศึกษาเฉพาะ (Special Education) โดยครูที่เป็นสมาชิกของคณะทำงานการศึกษาผู้เรียนและชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพจะประชุมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนที่อาจมีความเสี่ยงในการสอบตกหรือความล้มเหลวที่จะเกิดขึ้น และวางแผนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนกลับสู่ความสำเร็จ ซึ่งอาจมีครูบางคนกล่าวว่า “มันเป็นงานของฉันที่จะสอนและเป็นงานของคุณที่จะเรียนรู้ (It’s my job to teach and your job to learn.)” ซึ่งคำกล่าวนี้ไม่เป็นที่ยอมรับในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เนื่องจากในความร่วมมือทางวิชาชีพนั้นครูทุกคนจะร่วมกันรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของตนเองเพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

อนึ่ง แนวคิดข้างต้นมีความสอดคล้องกับคำกล่าวของ Cox ที่ระบุว่าคะแนนทดสอบที่ได้มาตรฐานนับเป็นส่วนสำคัญที่ใช้ในการประเมินความสำเร็จในวิชาความรู้ของผู้เรียน ครูบรรณารักษ์จึงเป็นบุคคลหนึ่งที่ต้องเข้าร่วมในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เพราะการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นในการจัดเตรียมการพัฒนาทางวิชาชีพ การจัดเตรียมทรัพยากรทางการศึกษาและการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในทางปฏิบัติที่สมบูรณ์ (Cox, 2011) ครูบรรณารักษ์จึงมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยผ่านเทคโนโลยี (Technology) การรู้หนังสือ (Literacy) และความร่วมมือกับครูผู้สอน (Collaboration) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบช่วยให้บรรณารักษ์ได้มีโอกาสในการนำเสนอภาวะผู้นำและเรียนรู้ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนแห่งการเรียนรู้ตนเอง (Dees, et al., 2010)

ความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์

ความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์เป็นการทำงานร่วมกับครูผู้สอนตามความต้องการเฉพาะและการเป็นหุ้นส่วนการสอน (Instructional Partner) (Dees, et al., 2010) ซึ่งครูบรรณารักษ์เป็นผู้ที่ทำงานร่วมมือกับครูผู้สอนในชั้นเรียน ครูบรรณารักษ์จึงเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมสำคัญในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Hunt & Luetkehans, 2013) ดังนั้น ความร่วมมือจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างหรือการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพของครูบรรณารักษ์ เนื่องจากความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์เกิดขึ้นในการบูรณาการทักษะการใช้ห้องสมุดและทักษะการรู้สารสนเทศให้แก่ผู้เรียนในชั้นเรียน ซึ่งการเป็นผู้นำหรือสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพจะช่วยให้การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนและสนับสนุนการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ครูบรรณารักษ์จึงนับเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการทำงานร่วมกับครูผู้สอนในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพโดยใช้ประสบการณ์การทำงานและวิธีปฏิบัติที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์เพื่อการทำงานแบบร่วมมือ (Collaborative Working) กับครูผู้สอนตั้งแต่การสอนในระดับประถมศึกษาไปจนถึงการสอนในระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลาย ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมงานอาจประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสอนร่วมกัน การประชุมเพื่อวางแผนการสอนร่วมกัน ความร่วมมือในการให้คำปรึกษา ตลอดจนการประเมินความร่วมมือและผลลัพธ์ (Pennell, 2008) ซึ่งเป้าหมายของครูบรรณารักษ์ตามมาตรฐานและวิธีปฏิบัติที่ดี คือ การบูรณาการการสอนผ่านความร่วมมือในการสอนเนื้อหาวิชา (Cox, 2011) เช่น

(1) ความร่วมมือกับครูผู้สอนที่เป็นสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ โดยครูบรรณารักษ์มีส่วนร่วมในการวางแผนการสอนและร่วมสอนในแต่ละหน่วย การเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอนในรายวิชาต่าง ๆ ตลอดจนร่วมคิดเกี่ยวกับการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน (Brasfield, 2011)

(2) ความร่วมมือกับครูผู้สอนสะเต็มศึกษา (STEM education) ในการพัฒนา งานมอบหมายที่ตรงความต้องการของรายวิชา โดยผ่านโปรแกรมห้องสมุดที่ช่วยให้ครูสามารถค้นหาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูบรรณารักษ์จะต้องเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสารสนเทศของผู้เรียน เนื้อหาของหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้ และทรัพยากรสารสนเทศที่สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน (Cohen, et al., 2018; Subramaniam, et al., 2012)

(3) ความร่วมมือในการสอนเกี่ยวกับการอ่านการเขียนของผู้เรียนที่ครูบรรณารักษ์และครูผู้สอนร่วมกันจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการปรับปรุงการอ่านการเขียนของผู้เรียน เช่น การสอนการเขียนให้แก่ผู้เรียนในระดับชั้นอนุบาล โดยนำเสนอบทเรียนเกี่ยวกับการเปลี่ยนคำศัพท์ มีลักษณะเป็นคำศัพท์เชิงบรรยายและการใช้ศัพท์สัมพันธ์ในการค้นหาคำศัพท์ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ครูบรรณารักษ์ต้องมองว่าผู้เรียนจะเรียนรู้อะไร ครูจะสอนอะไรในชั้นเรียน ตลอดจนความรู้และทักษะของครูบรรณารักษ์จะช่วยอะไรได้บ้างในแผนการสอน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครูผู้สอนเล็งเห็นว่าครูบรรณารักษ์เป็นหุ้นส่วนการสอนและเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยในการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (Dees, et al., 2010)

ทั้งนี้ในแนวทางการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนที่นำเสนอโดย สมาพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน (International Federation of Library Associations and Institutions: IFLA, 2015) ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าครูบรรณารักษ์ต้องมีบทบาททางวิชาชีพในด้านความร่วมมือ โดยมีความร่วมมือกับครูผู้สอนและพัฒนาทักษะการรู้สื่อและสารสนเทศของผู้เรียนผ่านการทำงานร่วมกัน

การบูรณาการเทคโนโลยี

การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องข้องกับการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะการสร้างฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศที่มีให้บริการในห้องสมุดและการจัดหาฐานข้อมูลออนไลน์ที่สนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน ตลอดจนการรวบรวมแหล่งเรียนรู้ที่มีให้บริการบนอินเทอร์เน็ตและการจัดทำคู่มือวิธีการใช้เครื่องมือสืบค้นในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของห้องสมุดโรงเรียนที่นำเสนอโดย IFLA (2015) ที่ระบุว่าห้องสมุดโรงเรียนมีบทบาทในการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือทางเทคโนโลยีและการสอนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเทคโนโลยีจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงห้องสมุดและทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดได้ในระยะไกล

ครูบรรณารักษ์จึงมีโอกาสนำมาใช้ในการแสดงภาวะผู้นำภายในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพด้วยการพัฒนาทางวิชาชีพโดยการบูรณาการเทคโนโลยี (Technology Integration) ในห้องเรียน การแบ่งปันสารสนเทศที่เกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศใหม่ และการสัทธิการใช้เครื่องมือการสอนเชิงนวัตกรรม ซึ่งการบูรณาการเทคโนโลยีเป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพผ่านการบูรณาการเทคโนโลยีและการฝึกอบรม โดยครูบรรณารักษ์จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่ให้แก่ครูผู้สอนและนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียน ซึ่งหัวข้อของการอบรมอาจเป็นความรู้พื้นฐานการใช้อีเมล โปรแกรมประมวลผลคำ การสืบค้นข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต การใช้กระดานไวท์บอร์ดเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Whiteboards) ระบบโต้ตอบของผู้เรียน (Student Response System) วิกี (Wikis) บล็อก (Blogs) พอดแคสต์ (Podcasting) และซอฟต์แวร์

สำหรับการตัดต่อวีดิทัศน์ (Video Editing Software) (Dees, et al., 2010) ดังนั้น บทบาทในการบูรณาการเทคโนโลยีจึงนับเป็นกิจกรรมการสอนรูปแบบหนึ่งของครู บรรณารักษ์ (IFLA, 2015)

อนึ่ง ครูบรรณารักษ์เป็นผู้ที่มีทักษะในการบูรณาการเทคโนโลยีในหลักสูตร ส่งผลให้ครูบรรณารักษ์เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมที่สำคัญในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Hunt & Luetkehans, 2013) โดยครูบรรณารักษ์มีส่วนสำคัญในการช่วยผู้เรียนให้เกิด การเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้กลยุทธ์การสืบค้นสารสนเทศออนไลน์เพื่อการใช้ทรัพยากร สารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตและฐานข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้าน เทคโนโลยีในโรงเรียนเพื่อให้บริการและจัดกิจกรรมทางเทคโนโลยีสำหรับครูและนักเรียน ภายในโรงเรียน (IFLA, 2015) ส่วนการกำหนดรูปแบบการฝึกอบรมเทคโนโลยีสำหรับครู นั้น ครูบรรณารักษ์จำเป็นต้องพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์ใน ด้านประเภทของทรัพยากรสารสนเทศและประเภทของผู้ใช้เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้มา ใช้ในการจัดทำบทเรียนและโอกาสในความร่วมมือกับครู เช่น การสร้างวิกิสเปซ (Wiki Spaces) เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับจัดเก็บ แบ่งปันและร่วมมือกันในการทำโครงการที่เป็นงาน เขียน (Writing Projects) ของผู้เรียนและเป็นพื้นที่ที่ครูใช้ในการนำเสนอตารางเรียน เอกสารการสอน แบบทดสอบ คู่มือการศึกษา บัญชีคำศัพท์ เว็บไซต์ บทเรียน วีดิทัศน์ เกณฑ์การประเมินการทำงานมอบหมาย การส่งงานมอบหมายและการแก้ไขเอกสาร (Dees, et al., 2010)

อย่างไรก็ตาม การทำงานร่วมกับครูผู้สอนจึงช่วยให้ครูบรรณารักษ์มีโอกาสน ในการวางแผน สนับสนุน ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ใช้ใน การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ซึ่งมีส่วนสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอน ในชั้นเรียนสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

การส่งเสริมการรู้หนังสือและการอ่าน

IFLA ให้คำจำกัดความกว้าง ๆ ของคำว่า “การรู้หนังสือ (Literacy)” ว่าเป็น การพัฒนาและการปฏิบัติเกี่ยวกับทักษะการอ่าน ทักษะการเขียนและทักษะการคำนวณ ซึ่งทักษะเหล่านี้สนับสนุนความเป็นอิสระ ความอยากรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ บุคคลและกลุ่มบุคคล การรู้หนังสือจึงเป็นส่วนสำคัญต่อการศึกษาและการแสวงความรู้ ตลอดจนการใช้บริการห้องสมุดและสารสนเทศ (IFLA, 2020) ดังนั้น การอ่านจึงเป็น ทักษะหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาการรู้หนังสือของบุคคล ซึ่งการส่งเสริมการรู้หนังสือและการ อ่าน (Literacy and Reading Promotion) นับเป็นบทบาทอีกประการหนึ่งของครู บรรณารักษ์ (IFLA, 2015) ซึ่งครูบรรณารักษ์มีความร่วมมือกับครูผู้สอนในการออกแบบ และประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสอนการรู้หนังสือ (Literacy Instructional Strategies) ที่จะเกิดประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือของผู้เรียนที่เป็นวัยเริ่มต้นใน การเรียนรู้ โดยครูบรรณารักษ์สามารถพัฒนาทักษะการอ่านและความเข้าใจของผู้เรียน ผ่านการสอนการรู้หนังสือให้แก่ผู้เรียนในระดับชั้น ระดับการศึกษาและช่วงอายุที่ แตกต่างกันไป เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศที่เหมาะสมกับความสนใจของ ตนเอง (Cohen, et al., 2018)

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการรู้หนังสือเป็นบทบาทที่ครูบรรณารักษ์ให้ ความสำคัญในชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยพิจารณาทักษะการเข้าถึงสารสนเทศที่เป็นส่วน สำคัญในการเรียนรู้ของผู้เรียนและมุ่งเน้นการพัฒนาการรักการอ่านตลอดชีวิต ครูบรรณารักษ์จึงต้องมองหาวิธีในการส่งเสริมการอ่านหนังสือและวิธีใหม่ ๆ ที่ดึงดูด ความสนใจของผู้เรียน เช่น จัดเตรียมหนังสือที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน โดยเฉพาะหนังสือชุดที่สร้างความบันเทิงให้แก่ผู้เรียน ครูบรรณารักษ์ร่วมมือกับครูผู้สอน ในการส่งเสริมการอ่านหนังสือในห้องเรียน เพราะครูผู้สอนอาจไม่รู้เกี่ยวกับรายชื่อ หนังสือใหม่ที่มีในห้องสมุด พร้อมทั้งจัดกิจกรรมให้นักเรียนระบุหนังสือยอดนิยม 10 อันดับผ่านการให้คะแนนออนไลน์ หรือการพัฒนาวิกิเพื่อให้ผู้เรียนใช้ในการอภิปราย เกี่ยวกับหนังสือและวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมประจำวันในห้องเรียน ตลอดจนนำเสนอ

เทคโนโลยีใหม่ที่จะช่วยให้ครูสามารถใช้ในการบูรณาการลงในบทเรียน โดยเฉพาะในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า (Dees, et al., 2010)

สำหรับตัวอย่างความสำเร็จของการนำแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพครูในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ของสถาบันอาศรมศิลป์และโรงเรียนรุ่งอรุณ ที่ประกอบด้วยบุคลากรผู้ชำนาญการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ทำงานร่วมกันในลักษณะสหสาขาวิชาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันและเป็นการขยายโลกทัศน์ขอบเขตความรู้และความเข้าใจของตนที่มีต่อการปฏิบัติงานให้กว้างขวางและลึกซึ้ง โดยมีลักษณะเป็นการใช้ชีวิตร่วมกันทั้งระหว่างผู้สอนกับผู้สอน ผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ซึ่งก่อให้เกิดโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ ความรู้ จนนำไปสู่การปรับตัวและเรียนรู้ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร (สถาบันอาศรมศิลป์, ม.ป.ป.) และอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ โครงการสร้างชุมชนการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิสคสศรี-สฤษดิ์วงศ์ (มสส.) ซึ่งดำเนินโครงการในปี 2555 ที่มุ่งเน้นสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา (มูลนิธิสคสศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2563; วิจารณ์พานิช, 2555)

บทสรุป

ครูบรรณารักษ์นับว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยทำงานร่วมกับครูผู้สอนในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดการบูรณาการเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอนของครูและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือและการอ่านให้แก่ผู้เรียน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนจึงสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์ได้แสดงออกถึงภาวะผู้นำในการสนับสนุน แลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับครูและผู้เรียน ซึ่งในการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่การเป็นสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนั้น Cox (2011) กล่าวว่า ครูบรรณารักษ์จะต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ

เช่น การเรียนรู้ทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคะแนนทดสอบของโรงเรียนและเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาที่ใช้ประเมินไปสู่การสอนการใช้ห้องสมุด (Library Instruction) และทรัพยากรสารสนเทศ การเชื่อมโยงไปสู่การริเริ่มต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการสอนในห้องเรียนผ่านการเข้าชั้นเรียนในโรงเรียน ใช้โปรแกรมหรือกิจกรรมที่เกิดจากการริเริ่มสร้างสรรค์ในการสอนการใช้ห้องสมุด และมองหาโอกาสในการบูรณาการเทคโนโลยีและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และการอ่านวรรณกรรมที่มีเนื้อหาออกเหนือจากห้องสมุดโรงเรียน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาและนโยบายการศึกษา ตลอดจนการเข้าร่วมการประชุมทางการศึกษา

อนึ่ง ครูบรรณารักษ์ยังมีความสามารถในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศในหัวข้อของความรู้ที่หลากหลายและแบ่งปันทรัพยากรสารสนเทศให้แก่เพื่อนร่วมงาน ซึ่งการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศมีความจำเป็นต่อการสนับสนุนให้เป้าหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพประสบผลสำเร็จได้ ครูบรรณารักษ์จึงเป็นบุคลากรที่มีส่วนสำคัญในการศึกษาทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเป็นทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนึ่งสำหรับครูและผู้บริหารโรงเรียนในกระบวนการที่จำเป็นต่อการสร้างและการรักษาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพสูง (Pennell, 2008) ครูบรรณารักษ์จึงมีโอกาสด้านการแสดงภาวะผู้นำภายในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพโดยเตรียมการพัฒนาทางวิชาชีพสำหรับการแบ่งปันสารสนเทศที่เกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศใหม่ พร้อมทั้งสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรเพื่อแบ่งปันให้แก่ครูผู้สอนอีกด้วย (Dees, et al., 2010)

เอกสารอ้างอิง

- มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์. (2563). **เกี่ยวกับมูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์**. <http://thaissf.org/>
วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สถาบันอาศรมศิลป์. (ม.ป.ป.). **วัฒนธรรมและชุมชนแห่งการเรียนรู้**. <https://www.arsomsilp.ac.th/about/#culture>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). **พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- Brasfield, A. L. (2011). **School librarian participation in professional learning communities** (Master's thesis). University of North Carolina at Chapel Hill, United States.
- Cohen, S., Poitras, I., Mickens, K., & Shirali, A. (2018). **Roles of the school librarian: Empowering student learning and success**. https://massteacher.org/-/media/massteacher/files/employment-licensure/librarytaskforce/research-on-positive-impact/29roles_of_the_school_librarian.pdf?la=en
- Cox, E. (2011). Vital conversations: Professional learning communities and school librarians. **School Library Monthly**, 27(7), 35-36.
- Dees, D., Mayer, A., Morin, H., & Willis, E. (2010). **Librarians as leaders in professional learning communities through technology, literacy, and collaboration**. Library Media Connection, 29(2), 10-13.
- Great Schools Partnership. (2014). **Professional learning community**. <https://www.edglossary.org/Or/professional-learning-community/>

- Hord, S. M., (Ed.). (2004). **Learning together, leading together: Changing schools through professional learning communities**. New York: Teachers College Press.
- Hunt, R. D., & Luetkehans, L. (2013). The insider: School librarians as part of a blended professional learning community for student teacher development in technology integration. **School Libraries Worldwide**, 19(1), 13-27.
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2015). **IFLA school library guidelines**. <https://www.ifla.org/publications/node/9512>
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2020). **Guidelines for library-based literacy programs**. <https://www.ifla.org/files/assets/literacy-and-reading/publications/guidelines-for-library-based-literacy-programs.pdf>
- Pennell, S. (2008). Teacher librarians in professional learning communities. **CSLA Journal**, 32(1), 25-26.
- Subramaniam, M. M., Ahn, J., Fleischmann, K. R., & Druin, A. (2012). Reimagining the role of school libraries in STEM education: Creating hybrid spaces exploration. **Library Quarterly**, 82(2), 161-182.